

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרטז
ערש"ק פרשת חיי שרה ה'תשע"ח

"הגר היא קטורה" - ל' יחיד או רבים?

עבודת "בא בימים" - להעלות כל יום

ירושת המלכות בזרע דוד ובמלכי ישראל

אריכות ימים גם ברוחניות

ובפרט לאחר שהרבי העמיד אותו בקרן אורה ("דער רבי האָט אים באַלויכטן"), צריך הוא למלא רצונו ושליחותו של הרבי להאיר ליהודים אחרים, ובמילא, בראותו שיהודי פותח חנותו בשבת, שע"ז מוסיף חושך, וגורם אסון לעצמו ולסביבתו, מוטלת עליו החובה לעשות כל התלוי בו כדי למנוע זאת.

(ש"פ וישב תשי"א)

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת חיי שרה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרטז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאן
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויקה

ותגייס לעזרתה "פסיכולוגים" שידברו על לבו וישכנעו אותו שלא לאבד את עצמו, וישתמשו אפילו ב"דברי שקר" כדי להסיח את דעתו כו', ובינתיים - יתגנבו ה"שוטרים" בחשאי ויתפסוהו בכח, יורידוהו מן הגשר, ויתנו לו "זריקת-ארגעה" שתחזיר לו את שפיות-דעתו !

ואף א' לא יחשוב שתחילה יש צורך לברר ולהתייעץ ב"פרלמנט" או ב"סיטי-האל" כיצד יש להתנהג במקרה כזה ע"פ "חוקי הדמוקרטי"... שמא צריכים להניח לו לאבד את עצמו, מכיון שזהו ענין פרטי השייך אליו בלבד !

ולאמיתו של דבר - אין זה ענין שנוגע אליו בלבד (שגם אז היו מונעים ממנו בעל-כרחו לאבד את עצמו, לפי שמדובר בחייו של אדם), מכיון שבפעולה זו מאבד לא רק את עצמו, אלא מזיק לבני ביתו, לתושבי שכונתו ולסביבה כולה.

ועד"ז מובן בנוגע להנהגתו של יהודי ע"פ התורה - שאין מקום לטענה שע"פ "דמוקרטי" יכול כל אדם להתנהג כפי שעולה ברצונו, ואסור להתערב באורח חייו הפרטיים, שהרי מדובר אודות ענין שנוגע לחייו ממש, בדוגמת "דגים שבים, שכיון שעולין ליבשה מיד מתים", רחמנא ליצלן ! ולא עוד אלא שאופן הנהגתו של יהודי אינה ענין אישי שלו, כי אם ענין כללי הנוגע לעולם כולו.

(כ' טבת תשמ"ה)

על כל אחד החוב להשפיע בסביבה שלו

צריכים לפעול ולהשפיע על הסביבה כולה גם בענינים פשוטים, כמו שמירת שבת וכיו"ב. כשרואים חנות של יהודי שפתוחה בשבת, צריכים לדבר עם הבעה"ב ולפעול עליו לסגור את החנות בשבת, ולא לחפש תירוצים שונים - שזהו תפקידו של הרב, השוחט או המלמד, שכיון שהם מקבלים תשלום עבור ענינים כאלה, צריכים הם לדאוג לכך, אבל הוא, אין זה ענינו; או שהדיבור שלו בלאה"כ לא יפעל פעולתו - מלבד העובדה שהלה יסתכל עליו כ"בטלן"... וכדי לפעול הפעולה דשמירת שבת, יש צורך שידבר עמו הרב דוקא, שבקי בהלכות שבת, ויכול להראות הסימן והסעיף בשו"ע שבו נתפרש האיסור בנוגע לכל פרט ופרט.

משל למה הדבר דומה - לאדם הרואה שריפה, ומכבי האש מתמהמהים לבוא כיון שישנים... הרי בוראי לא יטען שהוא לא יעשה מאומה, כיון שכבי האש צ"ל ע"י "מכבי האש" בעלי הכובעים האדומים דוקא... אלא ישתדל בעצמו לעשות כל מה שביכלתו לכבות השריפה.

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

מדוע נזכרה "הגר היא קטורה" בלשון רבים?

איזה בנינים שילח אברהם, בני קטורה בלבד או גם בני הגר? / מה החילוק בין התואר ראומה לתואר קטורה? / ביאור דברי רש"י בפירוש "הפילגשם" אודות גדר הגר וקטורה

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 231 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

שבועת אברהם לבני חת על עיר יבוס / גם המיוחד ל"אמו"

יינה של תורה.....ט

עיקר העבודה - לזכך את ה"ימים"

לקיים מצווה בכל יום ולקדש אותו / עיקר העבודה בעניינים שאינם קבועים בנפש / "עצה היעוצה" לאדם שלא נשתנה על ידי עבודתו / צריך לידע האמת שעל ידי כל מצוה מזדככת נפשו

(עי' לקוטי שיחות ח"ג עמ' 773 ואילך; תורת מנחם חל"ב עמ' 208 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

בין כל המצוות למצות מילה / מעלין בקודש

חידושי סוגיות.....יד

החילוק בירושת מלכות בין זרע דוד לשאר מלכי ישראל

יפלא בל' הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד לעומת לשונו גבי שאר מלכי ישראל / יסיק ע"פ המסופר בהפטרנו דגדר המלכות בזרע דוד הוא חשיבות מלך שעל הגברא מצ"ע ולא רק תפקיד ההנהגה כבשאר מלכי ישראל

(עי' לקוטי שיחות ח"ל עמ' 97 ואילך)

תורת חיים.....יח

אריכות ימים

ואכריהם זקן בא ב'ימים (חיי שרה כד, א)

דרכי החסידות.....כ

חמימות דקדושה

הוספה - שיחות קודש.....כג

הרמת חומת הדת

לקט דברות קודש אודות החוב והזכות להציל נפשות מישראל ולקרוב לעבודת ה'

לקראת שבת

כה

האמת היא, אבל, שכל התירוצים והטענות והחשבונות הם דברי הכל, שטות ושקר, שמכנים היצה"ר שבחלל השמאלי, שכל כוונתו היא להפית ולהדיח אותם - לא בנוגע לעצמם, אלא בנוגע לאחרים - לעמוד מן הצד ולא לנקוף אצבע במים קרים ("און נישט איינטונקען קיין פינגער אין קאלטע וואסער") בשביל הצלת אלפים מילדי ישראל שרוצים לנתקם מיהדות, תורה ומצוות, בה בשעה שהיו צריכים לעשות הכל, ואין לך דבר שאסור לעשותו, בשביל למנוע ממישהו לעשות פעולה כל שהיא לנתק ילדי ישראל מתורה ויהדות!

(ל"ג בעומר תשי"א)

לא מניחים אדם לאבד חייו

וכאשר יבוא אדם ויטען שלא איכפת לו לפרוש מהתורה ומצוותי' ולאבד את חייו, רחמנא ליצלן - רואים בהנהגת העולם (כאן בני-יורק, וכיו"ב בשאר מקומות) כיצד מתייחסים לאדם כזה, ובלשון חז"ל - "פוק חזי מאי עמא דבר":

אדם שיטפס על גשר ויכריז שרצונו לקפוץ מהגשר לתוך הנהר - הרי בכל מקום "נורמלי" יעשו את כל המאמצים כדי להניאו ולמנוע ממנו, אפילו בעל-כרחו, לאבד את עצמו.

ולכאורה, היתכן להתערב בחייו הפרטיים של אדם - הרי נמצאים ב"משטר דמוקרטי"... המושתת על "חופש הפרט", כלומר, שכל אדם יכול לעשות כל מה שלבו חפץ - אם אין הדבר מזיק לזולת ולסביבה, ובנדו"ד, יכול לטעון אותו אדם שלהיותו בעה"ב על עצמו החליט לאבד את עצמו לדעת, ואין לאף א' להתערב בחייו הפרטיים, שהרי רצונו לעשות דבר הנוגע לחייו רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ואינו גורם נזק לזולת ולסביבה!

ואעפ"כ, בכל מקום שיש בו "אנשים נורמליים" - יעשו את כל המאמצים להצילו ולמנוע ממנו לאבד את עצמו: המשטרה תעצור את התנועה בכל הסביבה,

ומוכרחים להגיע לעזר מבחין דוקא – מוטל חוב קדוש וזכות קדוש על כל אחד ואחד, באיזה מקום שהוא [אפילו בריחוק מקום, אלא שהגיעה אליו הידיעה (באמצעות עיתון, מפי השמועה וכיו"ב) על המתרחש במרחק של כו"כ מילין] ובאיזה מצב שהוא [אפילו אם אצלו יש חסרון ח"ו בנוגע לילדים כפשוטם, ברמ"ח אברים ושס"ה גידים], לעשות כל מה שביכולתו להציל ילדים אלה!

אין לקמץ בהוצאות

ולהוסיף, שאין לקמץ בהוצאות שבדבר מחשש שיוגרע בפרנסתו מפני ריבוי ההוצאות – כי:

איתא בגמרא "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים", וממה-נפשך: מה שהקציב לו הקב"ה, בודאי לא יטול ממנו, ומה שלא הקציב לו, לא תועיל כל חכמתו להתחכם נגד הקב"ה ("איבערשפארן דעם אויבערשטן") ח"ו ולהרויח דולר אחד יותר מכפי שנקצב לו;

ולא עוד אלא שמפורש בהמשך דברי הגמרא ("כל מזונותיו של אדם קצובין לו כו') חוץ מהוצאות שבתות והוצאות ימים טובים והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו", ובמילא, כשנדמה לו שיהי' לו הפסד מהוצאות בניו לתלמוד תורה, הן בנוגע לבניו כפשוטו, והן בנוגע ל"בניך אלו התלמידים", להשתדל בנוגע לילד יהודי, מילדי תימן, מרוקן או עיראק, שיניחו לו להמשיך ללמוד אל"ף בי"ת, חומש עם רש"י, ללבוש טלית ולהניח תפילין (שגם זה נכלל בהחינוך ל"תלמוד תורה") – צריך לידע שהוצאות אלה הן על חשבוננו של הקב"ה, על חשבון המלך [ברוסית יש ביטוי: "קאזניא באָהאַטא", שפירושו, על חשבון המלך], ובמילא, יכולים להוציא

אם יכולים לפעול בדרך השלום – מה טוב, ואם לא מצליחים בדרך השלום – יש לפעול בדרך מחאה, ואם גם מחאה לא מועילה – יש לפעול בדרך הפחדה, ואם גם זה לא מועיל – הרי, כשמדובר אודות פיקוח-נפשות, הצלת נפשות מכלי רוחנית, רחמנא ליצלן, ישנו הכלל שפיקוח-נפש דוחה הכסף!!

ואלה השואלים: במה כוחנו גדול? – צריך לידע לכל לראש שאין זה נוגע לנו, זה לא ה"ביזנעס" שלנו (כפי שנהוג לומר כאן); לנו ניתנה מצוה, וצריכים אנו לקיימה, ובאשר לתוצאות הדבר – ה"ז ענינו של הקב"ה. ולאמיתו של דבר, כיון שמקיימים את המצוה, בודאי יפעלו את הדבר" (מ'זועט זיכער אויספירן"). השאלה היא רק האם יפעלו כל מה שרוצים, או קצת פחות. ומסתמא יפעלו הכל, והשאלה היא רק אם יפעלו במשך זמן קצר, או שיקח משך זמן עד שיראו את התוצאות שבדבר.

וכיון שכן, צריך כל אחד ואחד, בכל מקום ובכל מצב, למצוא את הדרך

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מדוע נזכרה "הגר היא קטורה" בלשון רבים?

איזה בנים שילח אברהם, בני קטורה בלבד או גם בני הגר? / מה החילוק בין התואר ראומה לתואר קטורה? / ביאור דברי רש"י בפירוש "הפילגשם" אודות גדר הגר וקטורה

"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, קדמה אל ארץ קדם" (פרשתנו כה, ה-ו).

וכשלמדים כתוב זה ("ולבני הפילגשים אשר לאברהם") בפשטות, נראה שהיו לאברהם כמה "פילגשים", וכן באמת למדו בכמה מפרשים – שהיו לאברהם כמה "פילגשים" אלא ששמותיהן לא נזכרו במקרא (ראה זהר ח"א קלג, ב. רד"ק כאן); אמנם רש"י מפרש שהכוונה היא לאשה אחת בלבד, זו הידועה לנו מאז ומקדם, וז"ל:

"הפילגשם – חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת: היא הגר היא קטורה; נשים בכתיבה, פלגשים בלא כתיבה, כדאמרינן בסנהדרין בנשים ופלגשים דדוד".

וכבר תמזהו המפרשים: אם אכן מדובר על אותה פילגש – שבתחילה נקראה 'הגר' ואחר כך 'קטורה' – למה נאמר "הפילגשם" לשון רבים?

ובלשון הרא"ם: "לא ידעתי המ"ם של 'פילגשם' במה הוא משמש. בשלמא גבי 'ויברא אלקים את התנינים' (בראשית א, כא), אמרו 'תנינים כתיב, חסר יו"ד' שלא נשאר אלא תנין אחד – בא המ"ם להורות שהיו שנים מתחילה, ונחסר היו"ד להורות שלא נשאר אלא אחד; אלא הכא שפעלים לא היתה אלא אחת – המ"ם למה בא"?!

כלומר: גם אם אכן "חסר כתיב" – הרי סוף סוף לא נאמר "פילגש" בלשון יחיד, אלא

"פילגשם" לשון רבים, ואיך אפשר לפרשו על פילגש אחת?

ב. בלבד האורה תירץ קושיא זו כך: "חסרות היו"ד מורה שלא היתה אלא פילגש אחת. ומכל מקום, לא רצה לכתוב 'ולבני הפילגש' בלשון יחיד, כיון שנשאה שני פעמים - אחת בחיי שרה, ואחת עכשיו אחר מיתתה - לכך כתב לשון רבים, כאילו היו שתי פילגשים".

והיינו, שנקט הכתוב בלשון רבים כדי להדגיש שאשה זו נשאה אברהם פעמיים, וכשנאמר כאן "בני הפילגשם" בא לכלול בזה את בני' משתי הפעמים - הן את אלו שנולדו לה בנישואין הראשונים, והן את בני קטורה שנולדו בנישואין האחרונים.

[יש מפרשים (אור החיים ובאר מים חיים - לבעמח"ס סידורו של שבת - כאן), שבתכיות "בני הפילגשים" הכוונה היא לבני קטורה בלבד. אך בדרך הפשט אינו כן, שהרי רש"י אינו רומז כאן לשום הבדל ביניהם. ועכ"ל שגם בני הגר בכלל "בני הפילגשם" שנתן להם אברהם מתנות ושילחם מעל יצחק בנו (וראה סנהדרין צא, א). ובישמעאל מפורש בכתוב "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (וירא כא, י).

ולמעשה, שמלשון הכתוב "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" - משמע שבעצם נחשב הוא יורש לאברהם, ורק שאינו ראוי לרשת ביחד "עם בני עם יצחק". ולפי זה יש לבאר הדגשת הכתוב כאן "וישילחם מעל יצחק בנו בעודנו חי" (דלכאורה, מה החידוש בזה שאברהם עדיין בחיים?) - להדגיש שאם לא הי' אברהם משלחם "בעודנו חי", הרי הי' להם דין "יורשים" לאחר מותו, ולכן הוצרך לשלחם עוד קודם].

ג. אך עדיין אינו מחוור זה שנאמר "הפילגשם" לשון רבים - דאף שאברהם נשאה פעמיים (כנ"ל), הרי סוף סוף היא אותה ה"פילגש" עצמה ("היא הגר היא קטורה")! ויש לומר, שקושי זה בא רש"י עצמו ליישב בהמשך דבריו - "נשים בכתובה, פילגשים בלא כתובה":

לכאורה נראה, שרש"י בא בדבריו אלו פשוט להסביר ("טייטש") את תיבת "פילגש", ועל זה מבאר ש"פילגש" היא אשה שאין לה זכות של כתובה, מחמת שאינה חשובה כאשה רגילה שיש לה זכות של כתובה.

אמנם אי משום הא - יפלא: הרי תיבת "פילגש" נזכרה בכתוב כבר לעיל בסדרה הקודמת (סוף פ' וירא): "ופילגשו ושמה ראומה". ולכאורה, הי' לו לרש"י לפרש כבר שם את ענין ה"פילגש" (שהיא "בלא כתובה") - ולמה המתין עד כאן?

ונראה, שבאמת תיבת "פילגש" אינה צריכה לפירוש מיוחד, משום שמובנה פשוט: אדם הנושא שפחה, שאין לה חשיבות של בת זוג ממש ואינה מתייחסת אליו כ"אשה" גמורה, אלא בתור "פילגש" בלבד. ולכן בפ' וירא (בכתוב "ופילגשו ושמה ראומה")

הוספה

לקט מתוך דברות קודש

בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

הרמת חומת הדת

כל התירוצים והטענות והחשבונות הם דברי הבל, שטות ושקר, שמכנים היצה"ר שבחלל השמאלי, שכל כוונתו היא להסית ולהדיח לעמוד מן הצד ולא לנקוף אצבע במים קרים בשביל הצלת אלפים מילדי ישראל שרוצים לנתקם מיהדות, תורה ומצוות

ועאכ"כ בימינו אלה - שעל כל קרן ופינה נשמעת הצעקה שצועקים ככוכיא:
לכו והצילו ילדי ישראל!

המצב כיום, בעונותינו הרבים, שישנם עשרות מאות ואלפים (לא רק יחידים, אלא עשרות מאות ואלפים!) ילדי ישראל שרוצים להכריח אותם ולנתק אותם מיהדות, ח"ו, היל"ת!

ילדים אלה באים מבתי של יהודים יראים וחרדים, וגם עכשיו רצונם להיות יראים וחרדים, אלא שיש כאלה שרוצים להוציאם מתחת כנפי השכינה, ומכריחים אותם לעבור על דת, לעבור על תורת ה' ומצוותיו, ועד לענינים ומעמד ומצב של כפירה ושמד, רחמנא ליצלן!

וכיון שילדים אלה נמצאים במעמד ומצב שאין ביכלתם להציל את עצמם,

חוב קדוש וזכות קדוש...

אמרו רז"ל "ושננתם לבניך אלו התלמידים", וכפס"ד הרמב"ם "מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנאמר וישננתם לבניך. . . בניך אלו תלמידך, שהתלמידים קרויין בנים", שמזה מובן, שכל מי שבכחו לקרב ילד יהודי, חל עליו החיוב ד"ושננתם לבניך".

וכל זה - אפילו בשנים כתיקונם, כפי שמצינו שאפילו בזמן שביהמ"ק הי' קיים מפליאים בגודל מעלת הפעולה ("דער געוואלדיקער אויפטו") של יהושע בן גמלא, "זכור אותו האיש לטוב", ש"תיקן שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר".

משמעות סיפור זה יכול וצריך כל אחד להבין, ועל כל אחד לתקן עצמו בזה.

*

צריכים להתחמם ביראת שמים חמימה. אכן, מחממים אותנו, הלב נדהם מצרת הכלל וצרת הפרט, אך זוהי חמימות או הלהט של אש זרה, יהודים רוצים, ואכן מגיע להם חמימות של קירבה אבהית.

(תרגום מספר השיחות תש"א עמ' 125 ואילך - ספר השיחות ה'תש"א בלשון הקודש עמ' קו ואילך)

רש"י אינו מסביר את משמעותה של תיבה זו (ועיין בדבריו בסוף הפרשה שם, שמשווה בין "שפחה" ל"פילגש").

ומה שרש"י אומר כאן "נשים בכתובה פילגשים בלא כתובה" - כוונתו היא שבנוסף למשמעות הפשוטה והרגילה של "פילגש", שהיא שפחה שאין הנישואין עמה נישואין גמורים מעיקרא, הרי **לפעמים יש אשה משוחררת (לא שפחה) שאדם נושא בנישואין גמורים, ובכל זאת היא נקראת "פילגש" משום שחסר לה זכות הכתובה.**

ונתכוון בזה לבאר היחס שבין אברהם לקטורה - שבאותה שעה **כבר לא היתה שפחה** (כי אברהם שחרר אותה קודם, וכמו שכתוב בפ' וירא (כא, יד): "וישלחה"), וזה שעדיין נקראה "פילגש" הוא רק משום שהי' חסר לה זכות הכתובה.

ניש מפרשים שלמדו יתירה מזו, שעכשיו נקראה קטורה "אשה" גמורה, ורק "עד עתה היתה פילגש" (ראה נחל קדומים כאן ובאר מים חיים כה, א). אמנם מלשון רש"י מובן שגם **עכשיו היתה קטורה בגדר "פילגש", בגלל שעדיין הי' חסר לה זכות הכתובה.**

ד. ומעתה יתבאר זה שנאמר "הפילגשם" לשון רבים, אף שמדובר באותה אשה עצמה ("היא הגר היא קטורה") - כי באשה זו היו **שני מצבים שונים של "פילגש", ולא הרי זה כהרי זה:**

בתחילה - כשהיתה "הגר" - נשאה אברהם בתור "פילגש" גמורה, כלומר: שפחה ממש, שאינה דומה כלל לאשה רגילה ניש מפרשים ששרה שחררה את הגר לפני שנשאה אברהם (ראה ב"ר פמ"ה, ג. רמב"ן לך טז, ב). אבל בדרך הפשט אינו כן, שהרי נקראה גם אחר כך בשם "שפחה" ואמר לה המלאך "שובי אל גברתך והתעני ידיו" (לך טז, ה ואילך);

אמנם לאחר מכן - בתור "קטורה" - כבר היתה אשה משוחררת, ואברהם נשאה כאשה גמורה, וכל זה שנקראה אז "פילגש" הוא רק בגלל העדר הכתובה.

ומובן איפוא למה מכנה הכתוב את בני' - משתי הפעמים - כ"בני הפילגשים", בלשון רבים, משום שיש שינוי מהותי בין מעמדה בתור הגר לבין מעמדה בתור קטורה, עד שכאילו הן שתי "פילגשים", ודו"ק.

שבועת אברהם לבני

חת על עיר יבוס

בנוגע לדיבור אברהם עם בני חת אודות קניית מערת המכפלה, איתא בפרקי דר"א "אמר לבני יבוס לקנות מהם את מערת המכפלה במכר טוב כו'. וכי יבוסים היו, והלא חתיים היו, אלא ע"ש עיר יבוס נקראו יבוסים כו'. אמרו לו כו' כרות עמנו שבועה שאין ישראל יורשים את עיר יבוס כ"א ברצונם של בני יבוס כו', וכשבאו ישראל לארץ, רצו ליכנס בעיר יבוס ולא היו יכולין להכנס מפני אות ברית שבועת אברהם כו'" (פלי"ו).

ולכאורה צ"ע מה שבני ישראל "לא היו יכולים לכנס" ב"עיר יבוס" מפני שבועת אברהם אל בני חת, הלא נצטוו ישראל במפורש מאת הקב"ה "והורשתם את כל יושבי הארץ גו' וישבתם בה גו' והתנחלתם את הארץ" (מסעי לג, נב ואילך), ולכאורה ציוויו של הקב"ה מבטל את כל ההתחייבויות הקודמות!

ויש לומר הביאור בזה:

אע"פ שמן הדין לא הי' לשבועת אברהם כל תוקף, מפני שציווי הקב"ה ביטל שבועה זו, מ"מ, מכיון שחשבו היבוסים שהשבועה עודנה בתקפה, הרי אם לא היו ישראל מתחשבים בשבועה זו, הי' יוצא מזה חילול ה' (וראה ר"ל לפד"א שם אות צו). וע"ד מה שאמרו חז"ל בנוגע להגבעונים, שלמרות שהגבעונים רימו את ישראל, ולכן "לא חיילה שבועה עילויהו כלל" מ"מ "לא קטלינו משום קדושת השם" (גיטין מו, א).

ויתירה מזו, מכיון שכריתת הברית עם בני חת היתה תנאי בקנין מערת המכפלה, הי' יוצא, שבאם לא היו מקיימים שבועה זו היו חושבים היבוסים שקניינו של אברהם במערת המכפלה בטל למפרע, ובמילא קבורים האבות והאמהות בקבר לא להם (ראה פירוש 'תולדות אדם' לספר"א ראה יב, יז).

ו"משום קדושת השם", שלא יחשבו היבוסים שבטל קנינו של אברהם ממערת המכפלה, "לא היו יכולים לכנס" לעיר יבוס מפני שבועה זו, עד שהסירו חשש זה, כמבואר בהמשך הדברים בפרד"א שם.

(עי' לקוטי שיעורי חכ"ם עמ' 85 ואילך)

נס המיוחד ל"אמו"

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו

ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת הי' נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצוי' בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמחת פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (כד, סו. רש"י)

צריך ביאור, מניין לו לרש"י שהדמיון של רבקה לשרה הי' בשלשת נסים אלו דווקא?

ויש לבאר בפשטות:

לרש"י הוקשה, הרי התיבות "האהלה שרה אמו" לכאורה מיותרות לגמרי, שהרי שפיר הוה ל' למימר "ויביאה יצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה", ומה מוסיפות תיבות אלו בהבנת הכתוב?

ועל כן פירש שתיבות אלו אין פירושן רק שיצחק הביא את רבקה לאהל שרה, אלא הן המלמדות את הטעם לזה שלקח יצחק את רבקה לאשה. כי, למרות סיפורי אליעזר על המאורעות שקרו לו בחרן, עדיין לא השתכנע יצחק לגמרי שהיא ראוי' לו. ורק בראותו נסים מיוחדים שקרו לרבקה נוכח יצחק לדעת שרבקה דומה לגמרי לשרה, ולקחה לו לאשה.

וזהו מה שפירש רש"י על "האהלה שרה אמו" שבכל תיבה מרומז נס אחר, שהוכיח ליצחק את הדמיון בין שרה לרבקה:

האהלה – אהל בה' הידיעה רומז לנס הקשור לאוהל מיוחד ומובדל משאר אהלים, וזהו ע"י ש"ענן קשור על האוהל", כמו שמצינו בכתוב שפירוש "וירא את המקום מרחוק" (וירא כב, ד) – "המקום" בה' הידיעה – הוא שהי' ענן קשר עליו (ראה רש"י שם). שרה – רומז על נס המיוחד לשרה, וכבר למדנו שבזמן שבאו המלאכים לבקר את אברהם, הנה למרות שטרח אברהם בהכנת כל המאכלים בעצמו, הנה הכנת העיסה השאיר לשרה. ומכאן, שהנס המרומז בתיבת "שרה" היא ש"ברכה מצוי' בעיסה". **אמו** – רומז לנס בדבר המיוחד לאמו, ובפשטות, היינו הדלקת הנר בערב שבת.

(עי' לקוטי שיעורי חכ"ם עמ' 163 ואילך)

לקראת שבת

כא

בעבר כששני חסידים סוחרים היו נפגשים, היו נכנסים בשיחה אודות שינוי הזמן בין פעם להיום, איך נוהג החיים היהודי בכלל ונוהג החיים החסידיים בפרט השתנו.

רחמנות כאובת לב על עדת החסידים באמריקה. זרם המים העזים והמים הכבירים של נוהג המסחר האמריקאי – מגשם אותם.

ירחם השי"ת ובחסד וברחמים יפתח את עיני עדת ישראל באמריקה. . . שייזכרו מי הם ולשם מה נולדו, אז יאיר בכל בית יהודי האור הרוחני ויהיה מבורך בכל.

לצאת מה"אני"

...הוד כ"ק רבינו הזקן אמר:

צאינה וראינה – כאשר יוצאים ממהות ה"אני", מה"אני" הגופני האנושי, על ידי עבודת התפלה והתחברות באלקות, אז 'וראינה' – רואים את האור האלקי, שזה מלך שהשלום שלו, ששומעים את האור האלקי בתורה ועבודת התפלה.

מאמר קצר זה של הוד כ"ק רבינו הזקן הרעיש את עדת החסידים ועורר עבודה של מסירות ושפיכת הנפש בתלמידי ה"חדרים", שאפילו גדולי התלמידים בעלי המוחין, בער לבם בלהבת שלהבת עבודת התפלה.

כשהקרירות מתאחדת עם העם-ארצות

...חסיד הוא יהודי חם. קרירות היא סם המות. כפי שאנו רואים במדינה זו, האדישות כלפי מה שאסור, אותה קרירות כשהיא מתאחדת עם עם-הארצות נעשים ר"ל מבלי הודע אוכל טריפות.

בעיר אחת היה קצב עשיר, שהיו לו שני חדרים באיטליזו, בחדר אחד היה לו בשר כשר ובשני – בשר טריפה.

פעם נכנסה אשה לקנות בשר, היא לא ידעה שישנם שני סוגי בשר, כשר וטריפה, והצביעה על חתיכת בשר שמן.

בבואה לביתה, השרתה ומלחה את בשר הטריפה ונבילה, "הכשירה" את הבשר והעמידה אותו לבישול.

בתוך כך נכנסה אליה אחת משכנותיה. סיפרה לה בעלת הבית שהיום תהיה למשפחתה בבואם מהעבודה ארוחה טובה, וכך סיפרה לה על חתיכת הבשר השמן שקנתה, הכשירה, השרתה והמליחה.

כל זה מעם-הארצות וקרירות. רוצים כשר, מכשירים וממליחים, והבשר עצמו – טרף.

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

עיקר העבודה – לזכר את ה"ימים"

לקיים מצווה בכל יום ולקדש אותו / עיקר העבודה בענינים שאינם קבועים
בנפש / "עצה היעוצה" לאדם שלא נשתנה על ידי עבודתו / צריך לידע האמת
שעל ידי כל מצוה מזדככת נפשו

בתיאור אברהם בפרשתנו, מפרטת התורה (כד, א) שהי' "בא בימים", ופירשו חז"ל
על דרך הסוד (זהר ח"א קט, א. רכד, א. נתבאר בתורה אור פרשתנו טז, א) ששבחו של אברהם
נאמר כאן, מה שהי' בא עם "אינון יומין עילאין" – שהאדם יש לו "לבושים" רוחניים
הנוצרים מהמצוות שמקיים בכל יום ויום, ואם עובר יום שלא קיים בו מצווה הרי חיסר
לבוש, וזהו שבחו של אברהם שהי' בא עם לבושי ה"יומין עילאין" כולם, שלא החסיר
אפילו לבוש של יום אחד.

ויש לברר טיבה של הדגשה זו מה שהי' אברהם "בא בימים", ולא חסרה נשמתו
שום "לבוש" רוחני מאותם לבושים הנוצרים מעשיית המצוות דבר יום ביומו, שלכאורה
מה עניין ה"ימים" לכאן, שאם המכוון הוא שיקיים בימי חלדו כך וכך מצוות, הרי
יכול להיות יום אחד בלי קיום מצווה ולמחר יקיים כפליים ועדיין יקיים מצוות כשיעור
הדרוש לו, ומדוע מדגיש הכתוב שהי' בא עם לבושי כל הימים דווקא?

וצריך לבאר תחילה תכלית עניין עבודת האדם עלי אדמות, שקשורה היא קשר בל
ינתק עם עניין ה"ימים", ואזי תובן מעלתו המיוחדת של אברהם שהי' "בא בימים",
וגם מה שיש לו לאדם ללמוד מכך הוראה לעידוד וחיוזוק בעבודתו את קונו, וכפי אשר
יתבאר.

לקיים מצווה בכל יום ולקדש אותו

תכלית בריאת העולם והתהוותו, הוא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה
בתחתונים" (במדבר רבה פ"ג ועוד; תניא פל"ו). שתאוהה היא לפניו ית' שיבראו עולמות

חמימות דקדושה

בעבר היה אכפת והיו מחפשים אמצעים איך לתקן. ואילו כיום, מצד קרירות
הנימוס – אין זה נוגע כלל. לא מרגישים כלל איך מתים ברוחניות ואין זמן כלל
להתבונן בכך

המקרר והמקפיא – קליפת העמלק

בשנים עברו ידעו, שקרירות בעניני תורה ועבודה – היא קליפת עמלק, היום זה נחשב
בכלל נימוס העולם, לא חשים כלל בקרירות.

בדרכי הרפואה יש שמקפאים [=מרדימים] את האדם באמצעי שינה שונים עד
שנהיה לו יותר טוב ויכול לקבל את סמי הרפואה, ולאט לאט הוא שב לכוחותיו.

אך באמצעי השינה, צריכים להיות זהירים ביותר, שיקבלו אותם באופן כזה, שלא
יזיקו, והתרדמה לא תהפוך לתרדמת מוות.

הקרירות הנימוסי העכשווי – סוברים שזה נימוס או מנהג העולם, אך לאמיתו של
דבר, זה ה'עמלק' המודרני, המקרר והמקפיא.

רגילות הילדות השוררת במדינה זו [ארצות הברית, בשנת תש"א], שצריכים לעשות
חיים והחיים הם כסף, המיתה את הרגש החסידי האמיתי ליהדות.

בעבר היה אכפת והיו מחפשים אמצעים איך לתקן. ואילו כיום, מצד קרירות הנימוס –
אין זה נוגע כלל. לא מרגישים כלל איך מתים ברוחניות ואין זמן כלל להתבונן בכך. לכל
היותר לומדים פרק תניא, לקוטי תורה, ליותר מכך אין זה מגיע. לפעמים אף נאנחים,
אך זה הכל. אין זמן.

נחותים מצומצמים ושפלים, ושם דייקא יעבדו בני ישראל ויזככו ויקדשו את ענייני העולם הגשמיים, עד אשר יעשו את העולם כולו ראוי להיות דירה ומדור לשבתו ית'.

והתענוג לפניו ית' הוא דווקא מהעבודה שעובדים בני ישראל בעניינים השפלים ונחותים דווקא, שאזי תהי' לו ית' "דירה בתחתונים" – בתחתון שאין תחתון למטה הימנו.

והנה אחד מגדרי העולם המצומצם והשפל, הוא עניין השינויים, שעניינים רוחניים אינם נתונים לשינוי, ודבר גשמי נתון להגבלות הזמן והוא משתנה מזמן לזמן. ונמצא שעניין ה"ימים" הוא ביטוי המסמל את הגבלתו ונחיתותו של העולם, שהוא מוגבל בזמן ומשתנה מיום ליום.

ועל כן מודגש אצל אברהם אבינו שהי' "בא בימים", כי עיקר עניין עבודת האדם אינה הקדושה שממשיך על נפשו אלא זיכוך וקידוש ענייני העולם הגשמיים, ואחד העניינים העיקריים בעולם הגשמי הוא עניין הזמן. ועל כן צריך האדם לראות שיעשה מצוות בכל יום ויום שבכך מקדש הוא את מציאות זמן אותו היום. וזהו שבחו של אברהם, שבא עם הימים כולם, שלא הניח יום אחד שלא קידשו וזיככו ועשהו כלי להשראת השכינה.

עיקר העבודה בעניינים שאינם קבועים בנפש

ומההתבוננות ביסוד זה, יש לו לאדם לקבל סיוע וחיזוק בעבודת השי"ת:

בקיום המצוות של האדם, יכול הוא להבחין בין שני סוגים כלליים. יש מצוות שהוא מקיימן באופן יציב וקבוע, ועל דרך משל יש מי שהוא עוסק תדיר במצוות הצדקה, ואינו צריך להילחם ולהתייגע להתגבר על יצרו בכל פעם מחדש, אלא לבו פתוח והוא נותן צדקה בשופי תמיד. ועל דרך זה יש מי שמצוות קריאת שמע היא אצלו בהקפדה תמיד בלא שינויים.

אך ישנן אצל האדם מצוות שאינו מצליח לקיימן כראוי בקביעות, וגם אם עשאן כראוי, הנה לפעם אחרת כשמגיע לקיימן צריך הוא עבודה חדשה, לכוף יצרו ולקיימן.

ויכול האדם לחשוב לעצמו: מכיוון שמצוות אלו האחרונות קשה עליו לקיימן, ומאידך יש מצוות שמצליח לעשותן כראוי ובקביעות, הנה לשם מה לו להשקיע זמן ויגיעת נפש בקיום אותן מצוות ה"משתנות", ומוטב שישקיע עיקר כוחותיו בקיום המצוות ה"קבועות" ויציבות אצלו.

ויתירה מזו יכול לטעות בדעתו, אשר מכיוון שבנקל לו יותר לקיים מצוות מסוימות, הנה אות הוא שקשורות הן במיוחד אל נשמתו, שעל כן נוטה הוא לקיימן ויש לו חיות בעשייתן.

ומפסק ד"בא בימים" למדנו אשר ההיפך הוא הנכון, שנשמתו של האדם קשורה

וכו' – הנה פליאה גדולה לי עליו, שהרי עוד עליו לתקן ולפעול בעולם הזה רבות בשנים טובות. ויסיח דעתו ממחשבות כאלו ויעמיק בהתעמקות המתאימה איך לתקן חלקו בעולם מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת והשי"ת יצליחו גם בזה עוד רבות בשנים.

(אגרות קודש ח"ז עמ' לה)

להיות בין אנשים

במענה על מכתבו . . בו מתאר מצב הישיש הו"ח אי"א וכו' ר'... שי' ושואל חוות דעתי בנוגע הב' ברירות שיש לו, או לדור אצל [בסמוך] בית הכנסת או בבית ששם דרות שתי בנותיו אבל אין שם בית כנסת בסביבה.

הנה בגיל שלו חשוב הוא שיהי' בין אנשים ובפרט שהורגל לזה מעודו, ולכן נראה לי הסבר[א] הראשונה, היינו שימצאו לו דירה מתאמת סמוך לבית הכנסת וישתדלו אשר גם שאר התנאים בענין ההשגחה עליו וכו' יהיו ג"כ באופן המתאים בשבילו.

(אגרות קודש ח"ה עמ' יט)

סגולה לאריכות ימים

בעתו קבלתי הפ"נ בעד מר . . ובטח לקח עמדו את התפלין שלו, וכן נתן לו את המסר מכ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, וצריך להזהירו כפול ומשולש שיניח תפילין בכל יום – כמובן מלבד ש"ק ויו"ט – ואם אי אפשר לו בבקר, אזי יניחם במשך היום עד הערב שמש, ובכל אופן יניחם אף לשעה קלה, אף שיהי' מוכרח לחולצם מיד.

ולהסביר לו אשר מצוה זו סגולה מיוחדת היא לאריכות ימים ושנים וכמרוז"ל 'כל המניח תפלין מאריך ימים' ובמילא אין זה ענין של דת לבד אלא גם הגנה מן הסכנה, ועליו להזהר בזה מבלי התחשב עם מעמדו ומצבו בקיום התו"מ בהיותו בביתו, ובטח ימצא האותיות המתאימות בשבילו.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שא)

קבלתי מכתביו . . בצירוף נוסח הצוואה לאחר אריכות ימים ושנים. ופעם אמרו, אשר כתיבת צוואה היא עצמה סגולה לאריכות ימים ושנים.

ובנוגע לעצם הדבר, הנה בכדי שיהי' לה יפוי כח הדרוש, צריכה להעשות ע"י עורך דין, והנני מעוררו על זה....

בברכה למנוחת הנפש, ובמילא גם למנוחת הגוף.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שעג)

וכרוכה דווקא באותן מצוות שקשה עליו לקיימן, וצריך להתייגע ולהתגבר על יצרו בכל פעם מחדש. והוא מה שאמרו ששכחו של אברהם שעבד עבודתו ב"ימים", שיש לפרש תיבת "ימים" על אותם עניינים הנתונים לשינוי מחמת נחיתות טבעו, שבהם דווקא יש לו לאדם להתייגע, כי זו תכלית בריאתו – לעמול לזכך את העניינים התחתונים והנחותים דייקא.

וכפי שהובא בסה"ק (ראה תניא אגרת הקודש ס"ז. לקוטי שיחות ח"ג בתחילתו) שלכל אדם מישראל יש מצווה הקשורה במיוחד לשורש נשמתו, ש"אינו בבחינת טעם ודעת מושג", ואין שייכות על פי שכל בין האדם למצווה המיוחדת לו, ומכל מקום סימן נתון לו לאדם, שהיצר מערים קשיים וניסיונות דווקא על קיום אותה המצווה, כי קיומה הוא עיקר עבודתו ועל כן מנסה היצר להניאו דווקא ממנה.

"עצה היעוצה" לאדם שלא נשתנה על ידי עבודתו

ובמה שנתבאר למעלה יש ליתן טעם ב"עצה היעוצה" שהובאה בשם אדמו"ר הזקן (מאמרי אדמו"ר הקצרים עמ' תקנד ואילך), וז"ל:

"להבין עצה היעוצה, שלא יפול לב האדם עליו, בראותו שאחר עסקו בתורה ותפלה לא נהפך לאיש אחר.

והעניין, כי באמת גוף האדם הוא בשיקוצו כמקדם, והוא כמו למשל בית חשך ואפל, שאי אפשר להפריד החשך ממנו ולגרשו כי אם על ידי שמדליקין בו נר, כך על ידי התורה ומצוות מאיר בו בשעת מעשה [= בלבד, ולאחר המצווה חוזר החושך כמקודם].

...והנה כשיתבונן היטב שהתורה מאירה בו אור בשעת עסקו בה, הנה אדרכה יהי' לו מזה שמחה אמיתית בהשי"ת, איך שבמקום חשך כמוהו האיר בו אור ה"ה."

והיינו, שהאדם מבקש עצה ותרופה למכתו, במה ששם לבו שהוא עוסק בתורה ובתפילה, ובשעת עסקו בהן הוא נמצא בדרגה גבוהה ומרוממת, אך לאחר התורה והתפילה חוזר הוא למצבו השפל והחשוך כמקדם, שלא ניכרת השפעת התורה והתפילה, ו"לא נהפך לאיש אחר".

ועל זה עונהו אדמו"ר הזקן שבאמת גוף האדם הוא משוקץ תמיד, אלא שבשעת עסק התורה והתפילה יהי' כמשל בית שמדליקין בו נר והוא מואר לפי שעה, אך בשעה שמפסיק להאיר הוא חוזר לחשכתו.

ואם כן, אדרבא צריך האדם לשמוח ולשוש מעצם מה שבשעת התפילה והלימוד האיר בו אור ה', שאין זה דבר המובן מאליו מה ש"במקום חשך כמוהו האיר בו אור ה'".

אך במבט שטחי תמוהה היא עצה זו: דבכלל קשה לומר שאין פעולת התורה והמצוות

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

אריכות ימים

עצות להנהגה בגיל מבוגר וסגולות לאריכות ימים / תוכנה של אריכות ימים -
מילוי הימים בתוכן רוחני

ואברהם יקן בא ימים
(חיי שרה כד, א)

השפעה על הילדים והנכדים

שמחתי שהיתה לי ההזדמנות להכיר את שני בניו שיחיו שבקרו אותי. הם עשו רושם טוב, ובטוח הנני, שכאשר ידברו אתם יותר בנוגע ליהדות וקיום מצוות מעשיות, הי' הדבר מקבל אצלם את הרושם הראוי, והי' אף בא לידי ביטוי אצלם ואצל בני ביתם להתקרב לתורה ומצוות יותר מאשר עד עתה.

בשיחתנו סיפרו לי שסובל מ . . ויש כוונה של רופא שכדאי לבצע ניתוח, אלא שהוא מתחבט בזה, בחושבו שהוא אינו חזק דיו לכך.

נראה לי, שישאל חוות דעת של שני רופאים מומחים, וגם יספר להם את דעתו. ואם יוחלט אצלם שיעשה את הניתוח – יעשה בשעה טובה ומוצלחת לפי הוראותיהם, והשי"ת יתן שזה יעבור כשורה ובהצלחה, ותהי' לו אריכות ימים ושנים טובות, שהפירוש בזה הוא כפשוטו, הרבה שנים ארוכות טובות ורגועות, אך יש בזה גם כוונה פנימית, שהשנים תהיינה ארוכות וטובות גם ברוחניות, זאת אומרת, ממולאות ביהדות, יהדות לעצמו וגם על ידי השפעה על הסביבה, ובפרט על הילדים והנכדים, שינהיגו בתייהם וחייהם בדרך התורה והמצווה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ד עמ' שפה)

אין לדאוג למה שיהיה אחר האריכות ימים

מה שכותב במכתבו שהתדבר עם הרב . . שי' מה שיהי' לאחר אריכות ימים ושנים

אמתית בנפש האדם, והכי אין אור הקדושה פועל שינוי אמת ופנימי באדם? וביותר יש לתמוה על "עצה היעוצה" שכזה, שהלא תכלית עבודת האדם היא שישנה את מידותיו וטבעו, ואם פעולת עבודתו את קונו היא זמנית בלבד, הרי לא קיים תכלית ותעודת עבודתו, ומה נחמה יש בכך?

וכאמור, הנה על פי היסוד המבואר מפסוק ד"בא בימים" יש להרחיב ולהוסיף בעצה זו, וכדלהלן.

צריך לידע האמת שעל ידי כל מצוה מזדככת נפשו

דבר ברור ופשוט הוא, אשר על ידי כל פסוק שלומד האדם, ועל ידי כל מצווה שזוכה לקיים, הוא מאיר את גופו ונפשו וממעט את החושך הרוחני שבו.

אמנם, מכיוון שעבודת האדם היא באופן ד"מעט מעט אגרשנו", ובדרך העבודה הרגילה אין בכח האדם להשתנות מיד מחושך לאור, הנה אין ניכר השינוי מיד, והיצר עומד ומסתיר על שינוי ושיפור זה, ומסית את האדם לחשוב שלא האיר חשכתו במאומה, והמצווה לא שינתה את פנימיותו בכהוא זה. וכוונת היצר היא לייאש את האדם שיחשוב שאינו מצליח להתקדם בעבודתו ית'.

וכפי שנתבאר, הנה תכלית עבודת האדם היא דווקא באותם העניינים שהוא מתקשה בקיומם, ואינו מצליח לקבוע את קיומם בנפשו, שזהו עניין ה"ימים" – שיש בעבודה זו שינויים של עליות וירידות, והיצר מסית את האדם לומר שלא עשה באותם העניינים מאומה. ודווקא במצוות אלו צריך האדם לשים את עיקר עבודתו, ואם כן, אין לו ליפול ברוחו ממה שיש קשיים ו"שינויים" בעבודה זו, מאחר שדווקא שם הוא עיקר עבודתו, ומשם יבוא גודל הנח"ר לפניו ית'.

וזוהי העצה היעוצה לאותו אדם:

א. יש לו לשמוח ולשוש בעצם מה שבעת קיום המצוות נעשה גופו מואר, למרות שמצד הדין הרי הוא כמרתף חשוך עם אוויר גס שאין האור יכול להאיר בו כלל.

ב. אמנם, נוסף על זה עליו לדעת האמת שמה שהיצר מצייר לו שגופו נותר חשוך לאחר קיום המצווה, הנה אין זה אמת, והוא אחיזת עיניים, כי יש בו שינוי מועט והארה כלשהי לטובה, אלא שהיצר מסיתו לייאשו ולהרפות ידיו מאותה העבודה. והאמת היא שדווקא בעניינים משתנים אלו, שם היא עיקר עבודתו, ובהם ועל ידם יגיע לתכלית שלמותו.

מלכות" וכח המלוכה שניתן לדוד ולזרעו הוא הוא "כתר מלכות" של דוד עצמו, עד עולם, אפשר לחול על שנים בזמן אחד. וכתר אחד הוא ממש (ודו"ק בל' הש"ס ובעומק יותר יש לומר, ש"שם מלך" החל ע"ז מד ע"א שהסימן למלכי בית דוד הוא על שלמה אינו בסתירה לשם מלך דוד – שכתר דוד "הולמתו"). כי היינו הך, ד"כתר מלכות" של שלמה

פנינים

דרוש ואגדה

בין כל המצוות
למצות מילה

שים נא ירך תחת ירכי

לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה
(כד, ב. רש"י)

יש לעיין, מה טעם השביע אברהם את אליעזר במצוות מילה דווקא ולא בחפץ אחר של מצוה? ויש לבאר זה ע"פ הידוע בענין החידוש דמתן תורה על המצוות שהאבות קיימו קודם לכן, דלפני מתן תורה לא ה' קשר של רוחניות עם גשמיות, ולא ה' אפשר להמשיך קדושה בדברים וחפצים גשמיים. ולכן, אף שקיימו האבות את כל התורה כולה, וקיימו את המצוות עם דברים גשמיים, מ"מ הדברים שבהם קיימו את המצוות נשארו בחומריותם, ולא נפעלה בהם קדושה ע"י המצוה.

ורק במתן תורה ניתנה אפשרות להמשיך קדושה גם בדברים גשמיים, ומאז, אם מקיימים מצוה בדבר גשמי, נעשה הדבר הגשמי – קדוש, וגם אחרי קיום מצוה – נשארת קדושה בדבר שבו מקיימים אותה.

והטעם לזה הוא מכיון שאין ביכולת נבראים מוגבלים להמשיך קדושה בדברים גשמיים, והוא רק בחיק הבורא ית'. ולכן בקיום המצוות של האבות מכיון שלא נצטוו עליהן, לא ה' ביכלתם להמשיך קדושה בדברים גשמיים. ורק לאחר מ"ת, שאז נצטוונו במצוות מאת הקב"ה, אז ניתן הכח להחדיר קדושה גם בדברים גשמיים.

אך המצווה היחידה שנצטווה עלי' אברהם אבינו היא מצוות מילה. ומכיון שנצטווה עלי' נמשכה וחדרה הקדושה בדברי הגשמי ונעשה "חפץ של מצוה".

ולכן השביע אברהם את אליעזר במצוות מילה, כי רק במצווה זו שנצטווה עלי' מאת הקב"ה ה' גדר "חפץ של מצוה". משא"כ בשאר המצוות שקיים, מכיון שלא נצטווה עליהן, לא ה' בהן גדר זה.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"א עמ' 38 ואילך)

מעלין בקודש

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו

כל זמן ששרה קיימת ה' נר דלוק מערב שבת לערב שבת . . ומשמחה פסקו וכשבאת רבקה חזרו (כד, סו. רש"י)

לכאורה יש להקשות בנס זה של "נר דלוק מערב שבת לערב שבת":

הרי זה פשוט, שזה שהנר ה' דולק "מערב שבת לערב שבת" ה' בדרך נס, לא לפי כללי הטבע; ומכיון שיצא כבר הנר מכלל הטבע – מדוע דלק רק "מערב שבת לערב שבת"? ה' לו להמשיך ולדלוק עד אין סוף!

ויש לומר הביאור בזה:

אף שבוודאי בכחו של נר זה להאיר עוד ועוד, עד עולם, הפסיק אורו בערב שבת כדי ליתן האפשרות להדליק נר שבת באופן נעלה יותר.

כי, לאחר שעבר שבוע שלם מאז ששרה (ועד"ז רבקה) הדליקה הנר בערב שבת, הרי כיון שבמשך שבוע זה בוודאי ניתוסף בעבודת ה' שלה באופן של "מעלין בקודש", לכן בערב שבת הבא הפסיק הקב"ה את פעולת האור של נר השבת מהשבוע שעבר – כדי שתהי' אפשרות להדליק נר נוסף באופן נעלה יותר, וכן בכל שבוע ושבוע.

(ע"פ 'תורת מנחם' – התוועדויות' תשמ"ה ח"א עמ' 357 ואילך)

להבין כ"ז בענין המלכות (כמו בירושת נכסים, שכ"ז שהמוריש בחיים אין להבין שום בעלות על נכסי האב), והוא רק בגדר ראוי ליורשו. משא"כ אצל בית דוד, כיון שיש אצלם כתר מלכות, שהכח והחשיבות דמלוכה מוטבע בהם מצד עצמם, הרי זהו ענין הקיים גם בחיי אביו.

ומעתה יש לבאר פעולת דוד בהמליכו את שלמה בחייו. דאע"פ שזכה שלמה בכתר מלכות תיכף משנולד, להיותו זרע כשר, והי' לו כח המלוכה בעצם, מ"מ כל זמן שדוד ה' בחיים ומלך בפועל, הרי כח המלוכה של שלמה הוא רק "בכח" ולא "בפועל", כי אין הכרח שימלוך בפועל [דלא מיבעי אצל שלמה שהיו לו עוד אחים ואין וודאות שהוא יהי' המלך, אלא גם אם היה מדובר בכך יחיד, הרי אפשר שימות בן בחיי האב ולעולם לא ימלוך בפועל]; אבל ע"י בחירת דוד בשלמה בנו וציוויו למושחו, חל עי"ז על שלמה שם מלך, היינו לא רק שעתיד הוא לירש את המלוכה מדוד, אלא יש עליו שם מלך בפועל (כיון שזכה ב"כתר מלכות"). ואין זו סתירה להכלל שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד – כי הדיוק בזה הוא "משתמשים בכתר אחד", דהיינו הנהגת המלוכה בפועל, שזה אינו שייך להיות ע"י שנים בבת אחת (ובפרט שאין דעותיהם שוות וכו'), ואין מלכות אחת נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, ואכן הנהגת המלוכה בפועל היתה רק ע"י דוד, ע"י היטב בכתובים (מלבד דברים שעשה שלמה בשליחות אביו ולא כמלך נפרד, וק"ל); אבל עצם שם מלך, שתלוי ב"כתר

דהמוריש יש לו "בעלות" על תפקיד פלוני (ע"ד בעלות מוריש על רכושו ונכסיו), וזה הוא שמוריש לבניו (ועיי' הדגשת הרמב"ם בה"ז "כל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה"); משא"כ בבית דוד אי"ז כירושת נכס אלא ענין הבא ממילא, שע"י ש"זכה דוד בכתר מלכות" – "הרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", שדרך ממי"א נטבע בהם כח המלוכה עד עולם.

ועפ"ז, מ"ש הרמב"ם גם בנוגע למלכי בית דוד התנאי "ולא זכה אלא לכשרים" לא דמי לתנאי ירושת המלכות שכתב לפנ"ז "והוא שיהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה ובריאה" – וב' גדרים נפרדים הם, דבכל המלכים תנאי זה נוגע לירושת תפקיד המלוכה, דרך מי שיש בו חכמה ויראה יכול להנהיג המלוכה כראוי; אבל בבית דוד הוא תנאי לענין ירושת "כתר מלכות", שחשיבות זו שבגברא אינה עוברת אלא לזרעו הכשרים (היינו עצם כשרות הגברא, ולא היותו ראוי לתפקיד), כי רק הכשר הוא בעל "זכות" לרשת חשיבות זו על עצמו ("שלא זכה אלא לכשרים").

ומעתה נחתינן להפרש יסודי בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד בנוגע להגדרת מצב הבן בחיי האב. דבשאר המלכים שגדר מלכותם אינו אלא התפקיד דמלוכה, מובן שכל זמן שהאב חי וקיים א"א שיחול על הבן שום גדר של מלכות (כ"ז שאביו עדיין מולך), כי תפקיד המלוכה לא יתכן אלא לאחד. וגם אם הוא בן הראוי למלא מקום אבותיו – הרי כל זמן שאביו מולך אין

[ומה שמצינו בס' מלכים ב כמה שמלכו בחיי אבותיהם, היינו שעברה המלוכה מהאב אל הבן ונתבטלה מלוכת האב (כיון שלא הי' ראוי למלוך מחמת חולי וכיו"ב), ע"ד תשובת הרשב"א שהביא הרמ"א או"ח סנ"ג סכ"ה גבי ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו כו', דאף בחייו בנו קודם לכל אדם. עיי' שו"ת דברי נחמי"א אה"ע סוסמ"ח, שו"ת אבני נזר יו"ד ששי"ב אות פה ואילך].

והנראה בזה, דענין המלכות יכול להיות בשני אופנים: (א) התפקיד והחפצא דמלוכה, פעולות והנהגות המלוכה, עיי' ברמב"ם להלן ספ"ד. (ב) ענין המלכות בשייכות להגברא, שהוא אדם הנקרא מלך [גם בלי מילוי התפקיד], שחלים בו דיני ההנהגה המיוחדים שישנם במי שהוא מלך. וי"ל דזהו ענין "כתר מלכות" שזכה בו דוד וזרעו, שלעולם יהי' בין זרעו מי שנוהגים עליו דינים הנוהגים במלך. וזהו דקמ"ל הרמב"ם לחלק כאן, דבשאר ישראל חשיבות מלך שעל הגברא הוא רק מסובב מהמינוי למלא תפקידי מלוכה, ולא חשיבות שישנה בו מצ"ע, ולהכי שייך בזה הפסק ואינו הכרח שיעבור בירושה; משא"כ בבית דוד, אדרבה, תפקיד מלכותם מסובב מן המעלה שחלה בהם מצ"ע להיות בחשיבות ד"מלכים", ולהכי אין שייך בזה הפסק, כי מאחר שחשיבות זו ישנה באב מצ"ע ה"ה מורישה לבנו בדרך ממילא.

ונמצא חילוק יסודי בגדר ירושת המלכות, דבשאר מלכים ושררות ה"ז ירושת תפקיד ודמי לכל ירושת נחלה,

ירושת המלכות אצל מלכי בית דוד.

ויובן ע"פ דיוק לשון הרמב"ם "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", היינו שזכה לא רק ל"מלכות" אלא ל"כתר מלכות", ועיי' להלן ה"ח "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל כו' ה"ז מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו **אע"פ** שעיקר המלכות לדוד כו'", היינו שגדר "עיקר המלכות" שייך בזרע דוד בלבד. ועיי"ע בסהמ"צ מל"ת שסב.

ותוכן הענין ית' ע"פ הכתובים דהפטרות פרשתנו (מריש ספר מלכים), דתחילה מתוארת השתלשלות הדברים שהביאו לשבועת דוד לבת שבע "כי כאשר נשבעתי לך בה' אלוקי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחת כי כן אעשה היום הזה", ולאח"ז ציוה דוד לאנשיו להרכיב את "שלמה בני על הפרדה אשר לי (סימן לו שימלוך ותחלת הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך, רש"י), ומשך אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל גו' ואמרתם יחי המלך שלמה", וכן עשו בפועל בחיי דוד כמבואר בכתובים אשר "ישב שלמה על כסא המלוכה" לעיניהם כו'. ומשמע מכ"ז שלא היתה כאן רק הבטחה מדוד שימלוך שלמה אחריו, אלא הוכתר ממש למלך בחיי אביו. ותמוה דהרי אמר לו הקב"ה לדוד (שבת ל ע"א) "כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא", ובכלל הלא אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (ראה חולין ס: סנהדרין ח ע"א).

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

החילוק בירושת מלכות בין זרע דוד לשאר מלכי ישראל

יפלפל בל' הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד לעומת לשונו גבי שאר מלכי ישראל / יסיק ע"פ המסופר בהפטרותנו דגדר המלכות בזרע דוד הוא חשיבות מלך שעל הגברא מצ"ע ולא רק תפקיד ההנהגה כבשאר מלכי ישראל

שנמשך דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם כו' ולא זכה אלא לכשרים כו'", הרי הן הן הדברים שכתב לעיל בנוגע לב"ד מלך וכל שררה בישראל, ומהו החידוש גדר דירושת מלכות בבית דוד. ולפום ריהטא אפ"ל דמלכות סתם אפשר שתפסק מזרעו אם לא יהי' הבן ראוי בחכמה וביראה, אבל בית דוד הובטחו ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם". איברא דקשה לומר שזהו שבא לחדש, כי הבטחה זו וחילוק זה כבר כתבם להלן ה"ט בפירוט, עיי"ש. ועוד, מדכייל ענין ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם" עם פרטי דיני ירושת המלכות, משמע, שאין זה רק ענין צדדי (שהקב"ה הבטיחו שבפועל תכון מלכותו לעולם), אלא זהו דין הנוגע לעצם גדר

כ' הרמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"ז "מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה שנאמר למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל . . . ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינוין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה", וממשיך בנוגע למלכות בית דוד, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר כסאך יהי' נכון עד עולם ולא זכה אלא לכשרים כו' אע"פ שלא זכה אלא לכשרים לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם, הקב"ה הבטיחו בכך כו'".

וצ"ע מאי קמ"ל במה שהאריך "כיון